

МЕДИЦИНСКО СПИСАНИЕ

ИЗДАВА

ВАРНЕНСКОТО МЕДИЦИНСКО ДРУЖЕСТВО

Излиза на 1, 10 и 20 число сѣки мѣсецъ

ЦѢНАТА ЗА ГОДИНА

Въ България 8 лева

Въ странство 8½ « златни

ПОДПИСКИ СЕ ПРИЕМАТЪ

въ редакцията на

«Медицинско Списание», Варна

СЪДЪРЖАНИЕ: По вопроса на наставленията на Д-ра Голинера какъ трѣбва да живѣе човѣкъ, ако иска да бѣде здравъ. — Антипневмонически конгресъ въ Виена. — Разсѣяването на туберкулозните бацили, чрезъ мукитъ. — Обявление. —

**По въпроса на наставленията на Д-ра Голинера
какъ трѣбва да живѣе човѣкъ, ако иска
да бѣде здравъ.**

Д-ръ Голинеръ не е първъ, който дава съвѣти какъ трѣбва да живѣе всѣкий единъ нормаленъ човѣкъ, но тѣзи съвѣти могатъ да бѣдатъ полезни въ онѣзъ страна, където се е родилъ Г. Голинеръ и обичантъ на която той е изучилъ. Тѣй щото отъ нѣмска точка зрѣние тѣ могатъ да бѣдатъ много добри, но ние славянитѣ имаме свои дѣдовски обичаи въ които сме се родили и на които сме навикнали и не можемъ да се откажемъ отъ тѣхъ заради мѣстнитѣ, климатически, хигиенически, и други условия. Онова което може да бѣде за нѣмеца здраво, на българина може да причини смъртъ. Ние знаемъ на пр. въ живота си една случка какъ единъ нѣмецъ е отишълъ да се оплаква въ полицията срѣщу единъ българинъ, който го е нагостилъ съ люта пеперка, като викаше че той го е отровилъ, а пакъ нашия народъ цѣла година се питае съ чумки и нищо не му

става отъ това. Имаше напр. генералъ-инспекторъ по санитарната частъ въ България, Д-ръ Гриммъ, който е заровилъ нѣколко хиляди оки пастърма въ Горня Орѣховица, като нѣщо смъртоносно за населението, а пакъ ние българетъ сѣтаме тази храна за една отъ най-питателнитъ, и разбира се че пастърмата не е лошава, само ако е приготвена отъ прѣсно месо и съ назенне на потребнитъ хигиенически условия. Чужденцитъ които посѣтиха до сега нашата страна единогласно даваха отзиви че нашия народъ е ягкъ и добръ псхраненъ. При всичко че всѣкий народъ живѣе при различни климатически условия и има свой особенъ начинъ за живота, за облѣклото и за приготвянне на храната, но въ всѣка народностъ има и слаби хора и яжки, които доживяватъ до най-преклоната възраст.

Ние българитъ сутренъта пиемъ турско кафе, русситъ пиятъ чай, нѣмцитъ кафе съ млеко, французитъ шоколада, или пакъ млеко съ кафе, англичанетъ ѣдятъ яйца и т. н. Малорусситъ въ най-горѣщото време, въ полскитъ работи, се хранятъ съ сланина, солена риба сушена, нѣща които за другитъ народности би било просто убийство, а между това малорусситъ се единъ ягкъ и здравъ народъ. Китайцитъ напр. считатъ за най-вкусни ястия гнѣзда отъ разни птици, черви и проч. Ние не говоримъ за японцитъ, нидѣйцитъ и другитъ. Сѣществува напр. вегетарианска секта която отрича употребяването на месото и на виното и се храни само съ зеленчукъ и съ вода. Но както казахъ по горѣ, при най-противорѣчивитъ хигиенически условия и обичаи, въ средата на великитъ народи има и добръ развити физически и слаби хора.

Но да се обърнемъ къмъ съвѣтитъ на Д-ра Голлинера които се цитирани въ нѣкои распространени европейски вѣстници. Той казва че всѣкий здравъ нормаленъ, човѣкъ трѣбва щомъ се събуди, да изскочи отъ постелбата си, тутакси да се обмие отъ главата до петитъ съ студена вода, безъ да глѣда на времето, да си промѣни бѣлитъ дрѣхы и да се облече. Ако трѣбва да работи вънъ, той трѣбва да носи фланела подъ ризата, на главата си зимно време голѣма капела отъ сукно

(seutre), а лѣтно сламена, за да го пази отъ дъждъ и слънце. Шията трѣбва да бѣде съвсѣмъ открита за да не се препятствува на кръвообращението на шийнитѣ вени. Гърдитѣ му дишатъ спокойно и свободно, защото той ще избира дрѣхы така скроени за да не препятствуватъ на дѣятелността на сърдцето и на бѣлитѣ дробове. Особно внимание той обръща на обувката, като ги зарѣча спорѣдъ особна мѣрка за всѣкий кракъ, безъ да го стискатъ ни най малко. Той избѣгва съвсѣмъ топли дрѣхы, за да нѣма нужда сетнѣ да ся съобразява въ своя костюмъ съ най малкитѣ промѣненія на температурата. Като се облече, нормалния човѣкъ отваря всичкитѣ прозорци въ стаята гдѣто си, безъ да глѣда зимно ли е, или лѣтно, време, и ги оставя тъй дълго да стоятъ. Подиръ това почва да се храни, като си турва за правило да се храни еднакво и въ опредѣленно време. За първъ пътъ той яде на 7 часа съутрента и не много, защото въ времето на съня обмѣна на тканитѣ не е голѣмъ, и потребността за яденнето тъй също не е голѣма. За да се нахрани човѣкъ сутрешната стига една чаша чай, или кафе, съ хлѣбъ и масло. Обѣда става обикновено 6 часа подиръ първото яденне, т. е. на единъ часъ подиръ пладниѣ, и съставлява за нормалния човѣкъ главната храна. За това той обръща най голѣмо внимание върху избора на продуктитѣ за храната, като се ръководи съ физиологическитѣ закони. Тѣй напр. за да попълни веществата, които се исхарчени отъ неговия организмъ, той трѣбва да си състави обѣдъ въ който да има необходимо количество бѣлтѣкъ и необходимо количество въглеродъ. Двѣ третини отъ бѣлтѣка, трѣбва да се взематъ отъ растително царство и една трети отъ животното. Животния бѣлтѣкъ се получава отъ месото, а растителния отъ хлѣбъ, картофи, зеленчукъ. Въглерода се допълнява отъ кълѣстнина и отъ въглеродни вещества. Колкото по кълѣста е храната толкова тя е подобра и по сладка (само трѣбва при това човѣкъ да има здравъ стомахъ, защото болния не смилава кълѣстината). Храната трѣбва да бѣде разнообразна и да се мѣнява всѣкий день, спорѣдъ вкуса. Не мало

важенъ е и въпроса какъ трѣбва да се държи човѣкъ подиръ обѣдъ. Нѣкои считатъ за необходимъ сънъ подиръ обѣдъ, а другитѣ препорѣчватъ напр. подиръ обѣдъ расходка. Кое е посправедливо? Ясно е че организѣ на пищеварението за да смелятъ храната се нуждаятъ отъ почивка, защото организма не може да служи едновременно на двама господаря. Почивката обаче е необходима не като сънъ а въ полулѣженне, полусѣдѣние. Въ този смисълъ почивката подиръ обѣдъ е благотворна за организма. Нормалния човѣкъ избѣгва отъ силна умствена дѣятелность 2—3 часа подиръ обѣдъ. Това трѣбва да се препорѣчи особно за училищата. За обѣда стига да има 3 ястия: супа, месо и зеленчукъ, и още нѣщо за закуска. Супата не храни много, но тя е приятна, и полезна, защото възбужда дѣйствието на стомаховия сокъ и приготвя стомаха къмъ смилане. Обѣда най добръ е да се свърше съ спрене, защото то много помага на смиланieto на месото. Въ времето на обѣда не трѣбва много да се пие, защото голѣмото количество на вода ослабва дѣйствието на стомаховия сокъ и става причина за ненормално смилане.

Умѣренното количество на червено или бѣло вино подиръ клѣсти ястия дѣйствува благотворно тъй като помага на всмукването на храната. Като се нахрани, нормалния човѣкъ се обръща къмъ всѣкидневнитѣ си занятия, на които употребява 3 часа, отъ 3 до 6 подиръ пладиѣ. (Пита се какъ може да изпълняватъ това макаръ чиновницитѣ, когато времето на службата имъ е съвсѣмъ инакъ распредѣлено?) Предъ вечеря, назначена на 7 часа вечерята, той безъ да глѣда, хубаво ли е, или лошо времето, прави расходка, при която съединява движението съ вдѣхването на чистъ въздухъ. Това е полезно за диханieto и пищеварението, за общата храна на тѣлото, укрѣпява мускулната и нервната система и ободрява духовната страна на човѣка. Подиръ расходката нормалния човѣкъ съ по голѣмъ апетитъ яде на вечерята която състои главно отъ чай и студени ястия. Чая приятно възбужда нервната система и предизвиква веселость. Четири часа подиръ вечерята пор-

малния човѣкъ лѣга да спи. Той се грижи най главно да има въ неговата спалня цѣла нощъ чистъ въздухъ, защото организма трѣбва да има запасъ отъ кислородъ за идущия день. За това вратата отъ спалнята въ друга стая трѣбва да стоятъ цѣла нощъ отворени, а въ послѣдната когато е топло да стоятъ отворени прозорцитѣ. За да иматъ свободенъ притокъ на чистъ въздухъ дробовѣтъ на нормалния човѣкъ, неговия креватъ стои съ краката къмъ стѣната, а главата въ средата на стаята. Кревата трѣбва да бѣде отъ 2 аршина широчина, отъ горѣ му да бѣде посланъ сламеникъ, сѣтѣ дюшекъ отъ морска трѣва, или конски косми, или единъ вълненъ юрганъ, покритъ съ чаршафъ, за покриванне легкъ юрганъ. За да стои главата нѣколко по високо, подъ дюшека турятъ нѣщо меко, но не възглавница. Главата се турва на една крѣгла възглавница, ягка, отъ такава голѣмина щото тя да напълнява пространството помежду главата и плещитѣ, когато човѣкъ лѣжи на една страна. Въ краката се турва една възглавница отъ 12 сантиметра широчина, отъ същата дължина, както широчината на пата. т. е. отъ 2 аршина. Тя лежи подъ чаршафа, за да не се касаятъ краката до пата, а да се отдѣляватъ презъ тази възглавница. Предъ кревата трѣбва да лежи единъ дебелъ, вълненъ, килимъ, за предпазване отъ настинка. При подобно устройство на спалната съня служи дѣйствително за почивка на ума и на тѣлото, което подиръ 7 часа сънь, става отново добро и ягко. Който распредѣлява спорѣдъ горнитѣ правила деня си познава на себе си всичкитѣ блага на разумно установенъ животъ.

Очевидно е че съвѣтитѣ на Д-ра Голинера могат да се отнасятъ само до хора обезпечени материално, и ако нѣкои отъ тѣхъ се добри, то все таки той не казва какъ да се изпълняватъ тѣ отъ хора бѣдни, а главно отъ такова, които нѣматъ време да се обливатъ всеѣка сутренъ съ студена вода, да употребяватъ само три часа подиръ обѣдъ на занятия, да се расхождатъ преди вечеря и т. н. Въ всеѣкий случай интересно и полезно би било ако нашитѣ почитаеми събратия — доктори, и други пинтелигентни българе, особно учителитѣ, кон-

то стоятъ по близо до населението, би съобщавали отъ време до време своитѣ наблюдения върху народнитѣ обичаи, храната, облѣклото и общитѣ условия на българския животъ, за да може и у насъ малко по малко да се начертае единъ образъ за нормаленъ българинъ. Ако и да не може всѣкий единъ да си устрои живота въ хигиеническо отношение тъй както би трѣбвало и както може би той самъ желалъ, все таки е добръ да имашъ идеалъ, къмъ който да се стремишъ до колкото е възможно.

Д-ръ А. Головина.

Хигиеническиятъ конгресъ въ Виена.

(Продължение отъ № 31).

Втората секция, подъ председателството този път на Д-ръ Моссо отъ Туринъ, подигна въ третото заседание въпроса какъ да се преподава хигиената въ народнитѣ школи, въ среднитѣ, въ занаятчийскитѣ, въ женскитѣ, въ учителскитѣ семинарии и т. н. Професора Д-ръ Фодоръ отъ Пестъ указа на необходимостта за всичкитѣ хора да учатъ хигиената, защото това е потребно както за фамилията, тъй и за обществото. Общо и систематическо преподаване на хигиената въ всичкитѣ училища, отъ народната школа до университета е единъ хуманитаренъ дългъ. Ръководителятъ внася следующи предложения: 1) Хигиената да се преподава въ нашитѣ училища изобщо и систематично, защото хигиената гарантира работната способностъ на отдѣлния човѣкъ и развива хуманния смисълъ на населението. 2) Цѣльта на преподаването на хигиената е отъ една страна да достави на човѣка възможностъ да съхрани своето здравие и при найнеблагоприятнитѣ услови отъ друга страна да възпитава населението за истинската хуманностъ. 3) Общото и систематическото преподаване на хигиената трѣбва да бѣде устремено въ двѣ направления: въ направлението на грижата за индивидуалното здравие и за общественото здравие. 4) Най главно презъ народнитѣ и презъ среднитѣ училища въ народа трѣбва да се разпространяватъ познания за здравнето и хуманнитѣ чувства. 5) Въ горнитѣ специални училища, въ учителскитѣ семинарии, въ медицинскитѣ, юридическитѣ и философскитѣ факултети, въ политехникитѣ, и т. н. преподаването на хигиената има за цѣль да дава на ученицитѣ понятия какъ да прилагатъ тѣ специално хигиената.

Д-ръ Морицъ Гаустеръ отъ Виена казва че държавата сама презъ своитъ постановления и мѣрки не може да поощрява грижата за общественото здравие, но голѣмата частъ на тази грижа трѣбва да пада на населението. Държавата трѣбва само да поддържа населението въ тази работа. Оратора тѣй също препорѣчва преподаването на хигиената, но той казва че преди всичко трѣбва да се приготвятъ добри преподаватели за това. Сетиъ е безусловно необходимо щото хигиената да бѣде единъ задължителенъ предметъ за докторитъ, както при преподаването, тѣй и при екзаменитъ.

Д-ръ Левенталъ отъ Брюссель съжалѣва за това какъ е занемарено преподаването на хигиената въ медицинскитъ факултети. Сетиъ той рѣзко критикува съвременното педагогическо преподаване, което изучено въ философска форма не отговаря на необходимата възпитателна способностъ, и иска въ това отношение реформа.

Д-ръ Матиасъ Ротъ отъ Лондонъ счита за необходимо да се привлече и фамилията въ състава на хигиеническото учителско тѣло. Тѣй препорѣчва популярно преподаване на хигиената, презъ разпространяваніе на сѣтнини брошури, презъ държаніе на популярни сказки, както това се прави въ Англия. На тѣзи усилия дължи Англия своята добра репутация въ хигиеническо отношение, при всичко че тамъ преподаването на хигиената не е общо и систематично.

На четвъртото засѣданіе станаха живи дебати по въпроса за мѣрките противъ холерата и болшинството на ораторитъ се искава противъ карантинитъ, съгласно съ взгляда на профессора Петенкофера.

Въ това засѣданіе първата секция се е занимавала съ въпроса какви средства трѣбва да се употребятъ за да се снабдятъ помѣщеніята съ слънчева свѣтлина и съ слънчева топлина. Парижскіи архитекторъ, Емилъ Трела, казва че училищата трѣбва да бѣдатъ единъ и половина пътъ широки колкото височината на граничащитъ здания. Колкото се касае до самитъ здания, то необходимо е да се правятъ тѣ така щото свѣтлината направо отъ небето да попада до колкото е възможно подалечъ въ стаята, защото само тя, а не оназъ които се отражава отъ стѣнитъ е ползна за здравіето. За прозорцитъ е по-важно да се правятъ тѣ високи отъ колкото широки. Распространения обичай да се турятъ пердета горѣ е достоенъ за порицаніе и конгресса трѣбва да препорѣчи на хозяйикитъ да турятъ своитъ пердета на долния край на прозорцитъ. Това е особено важно за долнитъ етажи, кѣдѣто свѣтлината пада презъ горнията частъ на прозореца. Подиръ доклада на рече-

рента се започнаха силни дебати, въ които взеха дума много оратори и въ които между друго се обяви война на модните пердега отъ тъменъ ютъ. Въ препирнята се искаха рѣзко порицание противъ съвременния начинъ правяние на къщата, и особено противъ това че двороветъ се малки и не доволно освѣтлени. Професоръ Баумейстеръ отъ Карлсруе изложи принципа че ако по необходимостъ не могатъ да се съблюдаютъ въ предния фасадъ всичкитъ хигиенически стоди, то тѣ трѣбва да се замѣстятъ съ правение на голѣми дворове. Събранието прие заключението на Трела върху широкитъ улици и значителнитъ пространства помежду зданията.

По въпроса за дезинфекцията, референтитъ, д-ръ Рйшаръ отъ Парижъ, д-ръ Леолеръ отъ Берлинъ и Доброславинъ отъ Петербургъ бѣха съвършено съгласни въ своитъ мнѣния и предложениа, и за това почти единогласно се прие слѣдующето: Дезинфекцията при извѣстни болѣсти трѣбва въ всяка една страна да се предприше презъ законъ; мѣстнитъ власти трѣбва да турятъ на разположение на населението нужния персоналъ и материалъ за дезинфекция и то, поне за бѣднитъ, безплатно; туберкулозата (охтиката) трѣбва да се счита помежду онѣзъ болѣсти които изискватъ дезинфекция.

Съвѣщанията на втората секція върху темата: «за хигиеническото преподавание» се свършиха съ приеманieto на една серия тезиси, предложени отъ д-ра Гаустера отъ Виена и видоизмѣнени отъ конгреса. Ето тѣзи тезиси: 1) Държавата трѣбва да се грижи за това щото населението да бѣде привлечено къмъ съдѣйствию на грижата за общественното здравне, и за това трѣбва да се введатъ познания за най-сѣщественнитъ основи на грижата за общественното здравне, тѣй като охраняването на здравнето и на работната способност на населението е отъ голѣмо значение за общото благосѣстояние. 2) Предъ видъ на това въ народнитъ школи трѣбва да се введе едно кратко и просто преподавание на анатомията и физиологията на човѣческото тѣло, на главнитъ условия на съхраняването на здравнето при обикновеннитъ обстоятелства на живота, въ долнитъ классове въ форма на прочитъ, по-късно въ кратки, систематически обзори, като се обърне главно внимание на това щото ученика да разбере онова което е чулъ и да се поразмисли върху него, а не само да го изучи на память. При това въ женскитъ училища хигиеническитъ условия на помѣщенията, нагледваннето на тѣлото и храната трѣбва да се разгледатъ по подробно. Това преподавание въ погорнитъ училища трѣбва да се расширочи. 3) Съ тази цѣль въ

учебнитѣ заведения за учителитѣ и учителкитѣ трѣбва да се въведе обширно, систематическо преподаване на хигиената въобще и на училищната хигиена, презъ доктори, и да се изисква достатъчно познание за тѣхъ при экзаменитѣ за учителъ, или учителка. 4) Всичкитѣ лица които въ среднитѣ училища, въ специалнитѣ училища, и т. н. не се стремятъ да преподаватъ по нѣкой специаленъ предметъ, а искатъ просто да станатъ преподаватели трѣбва да представятъ доказателства че тѣ иматъ достатъчни познания отъ хигиената. 5) Желателно би било щото и въ среднитѣ училища наредъ съ естественитѣ науки да се преподава и хигиената върху основитѣ на елементарно-хигиеническото преподаване на народнитѣ школи, безъ обаче да се пресилятъ ученицитѣ съ работа за това. Въ горнитѣ женски училища това преподаване е безусловно необходимо.

(Слѣдва.)

Училищната хигиена.

Влиянието на училището върху здравето на дѣцата.

(Продължение отъ № 29.)

Нужностиѣ. — Тая частъ отъ училищното здание колкото е злѣ устроено, то толкова още повече е пренебрѣгнато. Отъ хигиеническа точка зрѣние, въ това мѣсто съществува единъ источникъ, на твърдѣ съществени опасности. Причината на това дали да се отдава на невѣжеството на строителитѣ, на нѣманието мѣсто, или на нѣманието средства! Но предъ всичко има една причина която надвива и която ни обяснява всичко това, то е нашата забѣлѣжителна немарливостъ за единъ такъвъ въпросъ, който е отъ твърдѣ голѣма важность за чистотата и за здравословното отношение на нашитѣ жилища. Като гледаме дѣ сѣ останали нашитѣ училища въ това отношение, то не трѣба да се чудимъ защо въ нашитѣ частни жилища тая работа е останала толкова назадъ. Павлицитѣ, които се придобаватъ презъ дѣтинството, било въ училищата, било въ лицейтѣ, мѣчно могатъ да се поправятъ, и слѣдователно не могатъ у насъ да се появятъ такива спра-

ведливи възпекания, и едно чувство за достоинство и приличие, които ако да бѣхъ били ни вдѣхнати още отъ рано, щѣхме да ги наложимъ на сила на нашитѣ архитекти, и тая частъ отъ нашитѣ кѣщи щѣше да се преобразува и щѣше да отговаря съ степеня на нашето образуване (автора говори за Франция, въ това отношение излишно ще бѣде да се напомнимъ, колко надирѣ сме оставали пакъ ние).

Да кажемъ ли че въпроса е толкова лесенъ? Не, безъ съмнено, и това не трѣба да се пренебрѣгава въ нашитѣ учебни завѣдення, отъ тамо дѣто се възпитаваме можемъ да се надѣваме да освѣтимъ тая задача и да ускоримъ разрѣшението ѝ. Нека игнената опредѣли началата, укаже на администраторитѣ и архитектитѣ възмутителнитѣ недостатѣки на сегашнитѣ постройки. Ако успѣе да убѣди администрацията за потребността на крайно нужнитѣ преобразования, то ще се подобри училищната игнена, не само въ една отъ важнитѣ точки, но, не по-малко полезно ще бѣде, като ще спомогне на възпитанието на човѣка, ще предаде на дѣтето въ нашитѣ училища, въ лицейтѣ, въ възпитателнитѣ домове, привички за чистота и приличие, които по отпослѣ ще станатъ доста повелителни и ще може да надвива на стария навикъ и на остатѣктѣ на едно такова домакинство, което е толкова опасно колкото е и скѣперническо.

Числото на нѣжницитѣ трѣба да бѣде съразмѣрно съ цифрата на ученицитѣ. Въобще, приематъ два нѣжника за сто ученика. И тамо дѣто се недостаточни дѣцата сѣ принудени да се натрупватъ предъ стѣлбитѣ и да чакатъ редъ.

Входа на нѣжницитѣ трѣба да бѣде лесенъ. Да може да се влиза презъ зданието и презъ двора. Възраженията противъ съществуването на нѣжницитѣ вътрѣ въ зданието сѣ безъ основи, тѣ могатъ да обвиняватъ недостаточната постройка и лошото държане на сегашнитѣ нѣжници: несъмнено и твърдѣ наскоро наредбата на нѣжницитѣ ще се преобразува, и тогава не ще да има никаква причина, която да пречи за поставяннето на нѣжницитѣ вътрѣ въ зданието.

Където и да бжджт поставени нужниците, трѣба учителя лесно да може да надзирава ученицитѣ, съгласно правилника.

Нека разгледаме прочее кои сж недостаточнитѣ условия въ до сега прпетитѣ постройки.

Мѣстото, което се отдѣля за нужници бива тѣсно до колкото е възможно, твърдѣ често въ единѣ кжт дѣто нито свѣтлина, нито въздухъ има, дѣто лошитѣ миризми се застояватъ за дълго време.

Дупката нѣма похлупка, така щото вонящия въздухъ отъ трапа излиза право въ нужника, отъ тамъ презъ прѣходитѣ и стѣлбитѣ се разпръсва по всичкото здание.

Испаренията се умножаватъ още повече когато нѣма вентилация (провѣтриванне) на трапа, и когато нѣма отдѣлно мѣсто отъ нужниците за пикаение, когато въ единѣ и сжщъ трапъ се набиратъ и твърдитѣ и течнитѣ материи ¹⁾).

Нечистото държанне на стѣнитѣ и на дюшемето въ нужниците увеличава още повече заразата.

Какъ да се предвари? Тука се представлява най-мжчната частъ, но и най важната отъ задачата. Защото ще трѣба въ

¹⁾ Твърдѣ е необходимо пикалницитѣ да бжджт отдѣлни отъ нужниците. Отъ една страна нужниците ще могатъ да се държатъ по чисти. Освѣнъ това, отдѣляването на течнитѣ отъ твърдитѣ, ако и да не премахва съвършено, то намалява образуването на вредителнитѣ миризми, които се испареватъ отъ траповетѣ.

Извѣстно е че много шюпвания (ферментации) се произвеждатъ когато веществата сж до една степенъ разрѣдени съ вода: така въ тоя случай пиквата растворя растопнитѣ продукти, остатки отъ не смлѣната храна или азотни продукти изхвърлени отъ организма, и ги излага на въздуха и на атмосферическитѣ подкваси въ по-голямъ повърхностъ. Освѣнъ това аммонияка, които се образува отъ послѣ въ пикучята растява и твърдитѣ вещества. А и тия вещества, на които състава не е добръ опредѣленъ, подобни на самитѣ подкваси (ферменти); постоянно се разлагатъ; и отъ това постоянно се произвеждатъ газоветѣ въгленъ водородъ, блатний газъ (газъ произходящъ отъ гниенето на растителни вещества), само водородъ, въглена кислота, сѣрниводородна кислота, и въ сжщото време се образуватъ органически вонящи материи, които сж още по-опасни за здравето, защото тѣ не сж както газоветѣ, които поемаме, добръ опредѣлени произведения, но вещества (мязми), които въ благоприятни за тѣхъ условия сж способни да се обърнатъ на болзвотворни подкваси,

ежщото време да се наложи на дѣцата въ училищата навикъ за чистота, което въобще нѣматъ, да се запазятъ отъ опасноститѣ на варварската система турски нужници, които се правятъ просто отъ една дупка връхъ дюшемето, дѣто много дѣца си чунятъ краката; трѣба чрезъ материяла, които се употребява, чрезъ наклоността на дюшемето, чрезъ боядисването на стѣнитѣ, които не трѣба да се съединяватъ на жгълъ, но да се извиватъ кръгло за да може чистенето да бѣде лесно и полезно; разстоянието на преградкитѣ, широчината на нужницитѣ, положението на дупката трѣба да се уредятъ така щото да се намалятъ причинитѣ на нечистотата; най ситиѣ вратата трѣба да се поставатъ така щото когато се отворятъ да не намаляватъ, обема на нужника, да улесняватъ подновяването на въздуха, и да не препятствуватъ на учителския надзоръ.

Всичкитѣ тия мѣждотни могатъ да се надвиятъ. По голѣмитѣ за да може да се рѣшатъ, споредъ насъ, изисква се едно само условие и то е необходимо, да не се зема за начало, че дѣцата не пазятъ чистотата, макаръ това да е истина или не. Недостатокъ на до сега приетитѣ системи е че тѣ сѣ основаватъ малко или много връхъ една отстъпка направена на небрежността на ученицитѣ, която небрежностъ предполагатъ за неизбѣжна. Въмѣсто да ограничаваме избора на каквато да е система, вида на постройката, по лопитѣ наклонности или по придобититѣ навики на дѣтството, то напротивъ имаме превъзходни средства за да ги преобразуваме. Игнената на тая частъ отъ училището не ще напредне никога, ако и да се губи твърдѣ много отъ здравето и отъ възпитанието, додѣто не се напусне едно грѣшно начало, и додѣто строителитѣ на училищата, вмѣсто буквално да се водятъ по наклонноститѣ отъ предание останали въ дѣцата, не зематъ да имъ наложатъ едно по добро направление.

Ние формално искаме съвършенното премахване на нужницитѣ по турската система. Нечистотата, която улесняватъ, заразителнитѣ миризми, които произхождатъ отъ стоянието

връхъ замята на твърдитѣ и течнитѣ материи, невъзможността за приспособление на тая система каквито и да е апарати за премахване испаренията отъ траповетѣ, най сититѣ опасности на които сѣ изложени дѣцата, неотмѣнно осѣждатъ тѣхното употребленіе.

Прочее трѣба да се дѣри една систима която да намалява до колкото е възможно испаренията на трапа, която да не представлява никаква опасностъ за дѣцата, и която да принуждава дѣцата чрезъ самитѣ си разположения да бѣдатъ чисти и грижливи. Дѣ да се намѣрятъ всичкитѣ тия условия съединени?

Единъ голѣмъ напредѣкъ ще се осѣществи ако се премахнатъ съвършено постояннитѣ трапове, и ако се замѣстятъ съ подвижни трапове снабдени съ апарати на добро провѣтрѣване; съ поставяннето на едно сѣдалище, отъ джбово дърво (мѣчно е да се държи чисто), или съ каменини плочи, или пакъ съ циментъ Портландъ, които не представлява никакви рѣзове или рѣзки на съединяване, но които зема една равна повърхностъ, на която може да се даде такава наклонностъ каквато се изисква, или най-послѣ могатъ да се поставятъ легенчета отъ чиния, снабдени съ една клапа, която затваря ерметически цѣвѣта на падаването. За улеснение на чистеннето, стѣнитѣ, на 1 или 2 метра височина отъ сѣдалището, трѣба да бѣдатъ покрити съ плочи отъ чиния или съ гличосани тѣгли, слѣпени помежду си съ циментъ; а въ останалото пространство, стѣнитѣ трѣба да бѣдатъ боядисани съ мазна боя.

Може би на това ще възразятъ, че поставяннето и поддържаннето на такъвъ единъ апаратъ съ ерметическо затваряне коштува много скѣпо, и служеннето съ него не е до тамъ удобно за дѣцата, и се разваля лесно. Но ние сме увѣрени че може да се добие единъ образецъ по малко сложенъ и по естѣнитѣ и да бѣде тѣй полезенъ както апаратитѣ предназначени за станитѣ ни. Въ много училища вече има поставени *самодвижени* апарати, твърдѣ прости и не до тамъ скѣпи: така

апаратитѣ на Rogier, на които клапата се отваря отъ тѣжестѣта на материнтѣ. Ние не щемъ да говоримъ за ония системи, въ които отварянieto на клапата се причинява отъ тѣжестѣта на дѣтето, защото въ тѣхъ трапа остава за дълго време отворенъ и въ съобщение съ външния въздухъ.

Додѣто най-сетнѣ се отчаква една наредба, която по най-благоприятното мнѣние, не ще може да се направи освѣтъ постепенно, може да се приеме като едно значително подобрене сѣдалището на легенъ, даже и безъ клана, съ това условие само че трапа трѣба да бѣде съвсѣмъ добръ вентилиранъ и тамо да се приспособи системата така наречена раздѣляюща, премиванieto и причистванieto съ дезинфекционни средства трѣба да се прави редовно и сѣкий день.¹⁾

Отъ тоя видъ расположения се приети въ нѣколко отъ голѣмитѣ училища, опита ни дава право да заключаваме, че

¹⁾ Ние често указавме на главния недостатѣкъ на нѣмане вода, било отъ нѣмане възможностъ да се земе вода отъ близо, било отъ високото мѣстоположение на квартала, дѣто водата не може да се дава твърдѣ на високо, било отъ нѣмане на близо геризъ за да се истиче водата.

Въ такива обстоятелства въ Англия се употребява системата *Moule*, която е твърдѣ много распространена. Въ тая система водата на ватеръ-клозета е замѣнена съ прѣстъ, и се нарича *Earth-closet*, или съ пепелъ, и тогава се нарича *Ash-closet*. Единъ сѣдъ пѣленъ съ прѣстъ псушена и на прахъ, или пѣленъ съ пепелъ, е расположенъ така щото посинва едно извѣстно количество прѣстъ или пепелъ върхъ материнтѣ, всякога когато паднатъ. Прѣстъта така размѣсена съ материнтѣ, прави да имъ се изгубва лошата миризма и опасността. Сѣщото средство се употребява и за пикалицитѣ.

Тая система е приложена почти на вредъ въ Англия въ много важни ма-нуфактурни фабрики, въ по голѣми занаятчииници, въ болници, въ училища и въ частни къщи. Въ Индия Англичанитѣ на вредъ за казармитѣ и лагеритѣ употребяватъ тая система.

Ние трѣба да укажемъ на още единъ начинъ дезинфекция по практиченъ и ползовитъ предложенъ отъ Дюзаръ единъ химикъ отъ Парижъ. Тоя начинъ се състои въ хвърленieto въ траповетѣ едно количество отъ тѣжкото масло на каменитъ въгланци. (1 килограмъ на единъ кубически метръ, а единъ килограмъ отъ това масло коштува 10 стотинки); това масло има извѣрденото свойство да се размѣся съ материнтѣ отъ трапа, да не распрѣсква никаква миризма, да спира гниенieto, така щото вито аммонияка, нито миризмата на разложенитѣ органически вещества се чувствува въ жилищата.

Освѣтъ това, така заварденитѣ материй отъ угниване, могатъ да служатъ за торъ.

щомъ се желае, всичко може да се направи за ученицитѣ и училищата въ това отношение

Нужниците, които сѣ поставени вътрѣ въ зданието, трѣба да бждѣтъ добрѣ провѣтрени, чрезъ прозорици, и споредъ нуждата посредствомъ на единъ коминъ, дѣто въздуха ще бжде туренъ въ двуженне посредствомъ на една лампа, поставена на една извѣстна височина за да не могатъ дѣцата да я достигатъ. Въ такъвъ случай се употребляватъ близинитѣ комини на огнищата или на собитѣ за усилване провѣтриването на нужниците и траповетѣ. Това сѣщото е приспособено въ много бани, дѣто на прости нужници по турски, при най-лошитѣ условия, се пречиства въздуха. Архитекта въ тия случаи се послужилъ съ тегленето на коминитѣ за провѣтриване на траповетѣ. Тока ако и да имъ никакъвъ Ерметически апаратъ, не съществува никакво испарение: едно силно течение на въздуха завлича всичката миризма къмъ коминитѣ.

Нужниците ако сѣ въ двора на училището, то единъ покритъ пътъ трѣба да ги съединява съ това послѣдното. Обикновено тия нужници биватъ по низки отъ училището и за това у тѣхъ провѣтриването е по мѣчно. За това вратата на нужниците трѣба да бждѣтъ вдигнати 10 сантиметра а горницата да бжде съвсѣмъ отворена за да се улеснива провѣтриването. Тѣ трѣба всѣкогн да се отворятъ отъ вътрѣ на вънъ.

Пикалицитѣ трѣба да бждѣтъ направени отъ чернитѣ каменни плочи, тоже и земята трѣба да бжде покрита съ тия плочи, да има една вадичка, която да откарва пикочѣта до трѣбата дѣто ще се пстича. Мнението, което обикновено се прави, два пѣти на день, било то и съ обеззарающитѣ течности, е съвсѣмъ недостатъчно. Ние познаваме училища, които ипакъ сѣ били чисто държани, но по причина на нечистото държане и рѣдкото мнение на нужниците и пикалицитѣ, буквално сѣ запустяли. За съжаляване е това че въ общинскитѣ училища имъ особно назначено лице, което псключително да се занимава съ чистението на тия мѣста.

Едно масурче вода трѣба постоянно да тече и да отвлѣча нечистотинитѣ въ геризитѣ. Нужниците, които ще се правятъ, било въ двора, било въ градината, предпочтително е да се построяватъ къмъ севѣрната страна, за да се отбѣгне дѣйствието на слънчевната топлина връхъ тѣхъ.

(Слѣдва).

Разсѣвяването на туберкулозните бацили, чрезъ мухитѣ.

Мухитѣ твърдѣ много се трупатъ връхъ хрочкитѣ на охтичевитѣ. Spillmann и Haushalter си задали въпроса да ли мухитѣ по тоя начинъ не посредниществуватъ за пренасянето на туберкулозните бактери, тъй сѣщо и за заразяване. Тѣ затваряли подъ стакленни сѣдове мухи доловени връхъ хрочкитѣ на охтичави хора; съдържаемото въ червата имъ и пияната които се образуватъ по стѣнитѣ на стѣклото отъ тѣхнитѣ екскременти изсѣдвани указало се че съдържатъ голѣмо количество туберкулозни бацили. слѣдъ смъртта си тия животни, на който живота е бѣсъ изсѣхвалъ и ставатъ на прахъ, които може да служи за разсѣвяване на охтиката. И презъ живота си мухитѣ тоже могатъ да изсѣхрѣлятъ екскрементитѣ си пълни съ бацили, връхъ захаръ и други пѣща които служатъ за храна. Тѣ сѣ правилни инокулации съ така изсушени мухи и съ тѣхнитѣ испражнения, и сѣ дошли до това заключение че хрочкитѣ на охтичевитѣ хора трѣба да се събирѣтъ въ плювалници съ похлюпка, и да се обеззаражаватъ било съ врѣла вода, или съ единъ разтворъ карболова кислото 5%.

Тия опити сѣ твърдѣ интересни, но за да се осѣществятъ възможнитѣ условия за пренасянето, трѣба да се оставятъ подъ стѣблениия сѣдъ заедно съ мухитѣ уловени отъ хрочкитѣ на охтичевитѣ, животни които твърдѣ лесно приематъ охтика, като индийски свинчета, и да иматъ открити рани, или пакъ да имъ се дадѣтъ да ядѣтъ отъ тия мухи или тѣхния прахъ размѣсенъ съ храната имъ. Подкожното сиринцуване отъ екскрементитѣ на тия мухи растопени въ малко вода, ако и да е дало положителенъ резултатъ, то на практика не може да се каже че дѣйствително мухитѣ сѣ способни за пренасянето на охтиката. (E. Valin. Revue d'Hygiène, 20 Sept. 1887)

Окрива се подписка за III година.

на „Медицинско Списание.“

Още 4 броя и «Медицинско Списание» ще изпѣли втората си година. — За напредъ то ще излиза по сѣщата програма и колко е възможно по популярно. — Онѣзи Господа, които желаятъ да получаватъ трето-годишното течение на «Медицинско Списание», се умоляватъ да се отнесѣтъ направо до редакцията въ Варна, като внесѣтъ сѣщевременно и стойността.

Редакцията.